

PAAVO HIRVIKALLIO, *Tasavallan presidentin vaalit Suomessa 1919—1950*. WSOY. Porvoo 1958. Siv. X + 239.

Joulukuun 20 päivänä 1958 tarkastettiin Helsingin Yliopistossa poliittisen historian alalla Valtiotieteellisen yhdistyksen pitkäaikaisen sihteerin, maisteri Paavo Hirvikallion väitöskirja *Tasavallan presidentin vaalit Suomessa 1919—1950*. Hirvikallio on jo pitemmän ajan kuluessa perehtynyt merkittävään tutkimustehtäväänsä keräten sitä varten laajan aineiston, jossa eri puolueitten asiakirja-aineksen ja yksityisten poliitikkojen muistiinpanojen lisäksi kiinnittävät erityistä huomiota yli 500 vaalitoimituksiin aktiivisesti osallistuneen kansalaisen, etupäässä valitsijamiesten haastattelut. Kirjoittaja onkin tällä tavalla pelastanut tutkimuksen käyttöön suuren määrän sellaista ensiarvoista historiallista tietä-

mystä tasavallan presidentin vaalitoimituksista, mikä muuten olisi saattanut jäädä kokonaan unhoon. Tosin on sanottava, että haastatteluilla kerätyt tiedot eivät ole kovinkaan paljon muuttaneet sitä peruskuvaa, minkä muut lähteet antavat vaalitoimituksista. Kenties Hirvikallio ei ole kuitenkaan tahtonut tuoda vielä tässä tutkimuksessaan esiin kaikkea sitä materiaalia, minkä hän haastatteluillaan on kerännyt.

Hirvikallio on ottanut käsiteltäväkseen presidentivaalit vuodesta 1919 vuoteen 1950. Tutkimuksen esittämisen ajankohdan huomioon ottaen tuntuu kuitenkin siltä, että hän olisi voinut ottaa käsiteltäväkseen myös vuoden 1956 vaalin, koska sillä tavalla hänen esityksessään niitten vaalitoimitusten lukumäärä olisi lisääntynyt, joissa vaalin ovat suorittaneet perustuslain edellyttämällä tavalla valitut 300 valitsijamiestä. Vaalitoimituksen läheisyys tässä tuskin olisi haitannut sen pahemmin kuin vuoden 1950 vaalissakin.

Tutkimuksessaan Hirvikallio on suunnannut huomion lähinnä kahteen seikkaan, toisaalta eri puolueitten presidenttiehdokkaan asettamiseen, toisaalta taas itse valitsijamiesten suorittamaan presidentinvaaliin. Tämän tehtävänasettelun kannalta teoksen jaoittelu määryytyy varsin luonnollisesti. Aluksi Hirvikallio selostaa aivan lyhyesti presidentin vaalitavan syntyä, omistaa sen jälkeen oman luvun jokaiselle presidentivaalille sekä kertoo lopuksi lyhyesti pyrkimyksistä vaalitavan muuttamiseksi esittäen tässä yhteydessä jonkun oman kommenttinsa.

Jos tämän tehtävänasettelun kannalta tarkastelee jotakuta presidentivaalia, jää kuva kuitenkin jossain määrin puolinaiseksi. Presidenttiehdokkaan asettamisen ja valitsijamiesten suorittaman presidentinvaalin välillä merkitsevät valitsijamiesvaalit kaikkine ehdokasasetteluineen, vaaliliittoineen, teemoineen, keskusteluineen ja tuloksineen omaa vaihetta, joka tuskin väkivaltaa tuottamatta on irroitettavissa muista vaalitoimituksen osista. Tästä syystä olisi toivonut tekijän kiinnittäneen laajempaa huomiota myös valitsijamiesten vaaliin.

Toinen seikka, johon lukija erityisesti jää kaipaamaan täydennystä, on se, miten eri puolueissa itse presidenttiehdokkaitten asettaminen kävi. Nyt kylläkin mainitaan, milloin ja missä keskustelu ehdokkaista aloitettiin ja keitä ehdotettiin, mutta selvittämättä jää useimmissa tapauksissa, mitkä piirit aluksi toivat minkin nimen esiin ja minkälaisia intresseja eri henkilöitten nimeämiseen liittyi. Olettaisi, että juuri runsaitten haastattelu-tietojen käyttö olisi tehnyt mahdolliseksi seurata näitäkin, suoranaisen kertovan asiakirjamateriaalin ja sanomalehtiartikkelien taakse kulkevia politiikan polkuja. Tämän seikan selvittäminen olisi tuonut olennaisesti uutta aineistoa myös siihen keskusteluun, jota parhaillaan käydään presidentin vaalitavan muuttamisesta ja jossa näyttää erääksi keskeisimmäksi kohdaksi muodostuvan kysymys siitä, miten juuri presidenttiehdokkaitten nimeäminen voisi tapahtua niin, että alkuvalitsijoiden, vaalikansan tahto kävisi parhaiten esiin. Mutta kenties Hirvikallio aikoo kiinnittää tähän seikkaan huomiota siinä tutkimuksensa erillisessä osassa, jossa hän lupaa ottaa esille „systemaattisia näkökohtia”.

Päin vastoin kuin presidenttiehdokkaiden nimeämistä tuntuu Hirvikallio käsitelleen varsin onnistuneesti itse valitsijamiesten suorittamaa presidentin vaalitoimitusta sekä siihen liittyvää spekulointia eri ehdokkailla toivottujen miesten saamisiksi toiseen ja kolmanteen äänestykseen. Hirvikallion esitys antaa havainnollisen, paikoitellen suorastaan dramaattisen kuvan siitä, miten mutkalliseksi taktiikkapeliksi nämä äänestykset voivat nykyisen vaalitavan vallitessa muodostua ja miten suuria spekulointimahdollisuuksia ne tarjoavat, jopa niin etteivät tyhmemmät valitsijamiehet pysy enää lopulta lainkaan „kärryillä”, mistä oikein on kysymys. Juuri tässä suhteessa Hirvikallion tutkimus tarjoaa oivallista ainesta sille yleistyvälle kansalaismielipiteelle, jonka mukaan presidentin vaalitavassa on saatava nopeasti muutos aikaan.

Juuri vaalitoimitusten kuvaukseen liittyy mukaan eräitä yksityiskohtia, jotka sinänsä ovat varsin virkistäviä kuvatessaan eri intressien vaikutusta valitsijamiesryhmiin. Nykyi-

sellään nämä tiedot tekevät kuitenkin hivenen anekdoottimaisen vaikutuksen siitä syystä, että tätä tutkimuslinjaa ei ole haluttu tai voitu viedä läpi kaikkien vaalien tai kaikkien ryhmien kohdalla. Näin ollen jonkun Mauri Honkajuuren vaikutus kokoomuspuolueen ryhmässä tai jääkärien suhtautuminen Ståhlbergiin joutuu kokonaisuutta ajatellen tarpeettoman korostettuun asemaan.

Teoksensa viimeisessä luvussa Hirvikallio kertoo niistä lukuisista esityksistä, joita eduskunnassa koko itsenäisyyden ajan on tehty presidentin vaalitavan muuttamiseksi. Useimmat ovat tähänneet siihen, että presidentin vaali olisi muutettava eduskunnan suoritettavaksi, muutamat taas siihen, että vaali olisi toimitettava välittömänä vaalina. Kun muutamissa aloitteissa on esitetty sitä, että suurin osa valitsijamiehistä on ollut kansanedustajia, tai että valitsijamiesvaaleihin on osanotto ollut laimeampaa kuin eduskuntavaaleihin, Hirvikallio on lopuksi tarkastellut näitä kahta seikkaa tilaston valossa. Tuntuu kuitenkin että hedelmällisempää hänen olisi ollut tässä loppuluvussaan hylätä eduskuntaaloitteiden problematiikka ja käsitellä asiaa useammilta näkökannoilta. Tällöin olisi ollut syytä kiinnittää huomiota esimerkiksi meikäläisen vaalitavan kenties keskeisimpään kysymykseen: miten suurta kannatusta lopullisesti valituksi tullut henkilö on nauttinut valitsijamiesvaalien tulosten perusteella tai edes miten suurta kannatusta hänen puolueensa on näissä vaaleissa saanut osakseen?

Vaikka Hirvikallion tutkimuksen kysymyksenasettelua vastaan voidaankin näin esittää useita periaatteellisia huomautuksia, on kuitenkin sanottava, että hän on ottanut tutkittavakseen vaikean ja laajan aiheen ja onnistunut tuomaan siitä julkisuuteen melkoisen määrän uuttakin tietoutta. Hänen tutkimuksensa ansioksi on myös laskettava sen kiinteys ja suppeus; varsinainen teksti ei ole päässyt paisumaan 168 sivua laajemmaksi. Tohtori Hirvikallio on tutkimuksellaan antanut reaalista pohjaa parhaillaankin käytävälle keskustelulle Suomen tasavallan presidentin vaalitavasta.